

กลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอด

คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา*

กฤติกา สายณะรัตน์ชัย**

อัญชัญ ตัญทเทศ**

(วันรับบทความ: 26 กันยายน 2562/ วันแก้ไขบทความ: 30 พฤศจิกายน 2562 / วันตอบรับบทความ: 11 ธันวาคม 2562)

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอด การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (content analysis) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 คน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จำนวน 5 คน ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 10 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของเทศบาลนครแม่สอด เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดดเด่นในด้านพื้นที่มากที่สุด แต่ยังคงขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน รัฐบาล และเอกชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของเทศบาลนครแม่สอดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน พบว่า ศักยภาพของพื้นที่เป็นจุดแข็ง ที่สำคัญที่สุด โดยมีปัญหาด้านทรัพยากรมนุษย์เป็นจุดอ่อน นอกจากนี้นโยบายส่งเสริมของภาครัฐเป็นโอกาสที่สำคัญ และมีปัญหาข้อกฎหมายการท่องเที่ยวชายแดนเป็นอุปสรรคหลัก สำหรับกลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอด (2S1E) แบ่งเป็น 3 กลยุทธ์ย่อย ได้แก่ กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว (source) กลยุทธ์การพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน (society) และกลยุทธ์พัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (economy)

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนา/ เทศบาลนครแม่สอด/ เมืองท่องเที่ยวชายแดน/ การท่องเที่ยว

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะวัฒนธรรมการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** อาจารย์ ดร., คณะวัฒนธรรมการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Developments Strategies of Mae Sot Frontier Tourism City

Komsit Kienwatana *

Krittika Sainaratchai **

Unchun Tuntates **

(Received Date: September 26, 2019, Revised Date: November 30, 2019, Accepted Date: December 11, 2019)

Abstract

This research is a qualitative research. The objective was to develop the development strategies of Mae Sot frontier tourism city. Data collection consists of Documentary Research, In-depth Interview, and Content Analysis. The samples were 5 government officials, 5 tourism operators, 10 people and 30 tourists. The results were as followed; Overview of tourism potential of Mae Sot Municipality, Mae Sot is an outstanding tourism potential area but still lacking of participation from the public, government, and private sectors towards frontier tourism city development. The SWOT analysis showed that the potential of the area is the most important strength. Inversely, the human resource problems is the key weaknesses. In addition, the government's promotion policy is an important opportunity. The border legal problems is a main threat. The developments strategies of Mae Sot frontier tourism city is divided into 3 sub-strategies which are tourism resource development strategy (Source), social development strategy and society quality promotion strategy (Society), and economy strategy (Economy).

Keywords: Developments Strategies/ Mae Sot City/ Frontier Tourism Destination/
Tourism

* Asst. Prof. Dr., Faculty of Environmental Culture and Ecotourism, Srinakharinwirot University

** Lecturer, Faculty of Environmental Culture and Ecotourism, Srinakharinwirot University

บทนำ

จากกรอบความร่วมมือภายในภูมิภาคโดยเฉพาะ ACMECS ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี - เจ้าพระยา - แม่โขง เป็นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับอนุภูมิภาคที่จัดตั้งขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์จากความแข็งแกร่งและความหลากหลายของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกได้แก่ ประเทศเมียนมาร์ ประเทศกัมพูชา ประเทศไทย ประเทศเวียดนาม และ สปป.ลาว เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างสมดุล ดำเนินความร่วมมือใน 8 สาขา ได้แก่ การอำนวยความสะดวกการค้า การลงทุน การเกษตร อุตสาหกรรมและพลังงาน การเชื่อมเส้นทางคมนาคม การท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวไทยสู่ประเทศเพื่อนบ้านซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญและได้มีการออกแนวทาง การพัฒนาในอนาคตเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่มากขึ้น จึงได้ออกกฎหมาย นโยบาย และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 - 2564 (คณะกรรมการ นโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560) ได้ระบุยุทธศาสตร์ที่ 5 เรื่องการบูรณาการ การบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ส่งเสริมการบูรณาการการพัฒนาการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน แผนยุทธศาสตร์กระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2560 - 2564 (สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม, 2560) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาระบบขนส่งเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งอาศัยโครงข่ายถนนเป็นตัวกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบขนส่งทั้งระบบ และเพิ่มขีดจำกัดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมถึงโอกาสในการใช้ระบบขนส่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของรัฐบาล

ด้วยศักยภาพและความพร้อมของเมืองแม่สอดทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การลงทุนภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตร และการท่องเที่ยว และได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ร่วมกันผลักดันอย่างต่อเนื่อง โดยพื้นที่แม่สอดสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี (Myawady Trade Zone) ของประเทศเมียนมาร์ ซึ่งตั้งอยู่ห่างออกไปเพียง 10 กิโลเมตร และมีพื้นที่ตั้งอยู่ปลายแนวเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ (East - West Economic Corridor: EWEC) เป็นจุดตัดระหว่างแนวเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ North - South Economic Corridor (NSEC) มีโครงข่ายการคมนาคมทางบกที่สนับสนุนการขนส่งทั้งผู้โดยสารและสินค้า มีสนามบินพาณิชย์ เป็นแหล่งผลิตทางการเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัว ประกอบกับมีมูลค่าการค้าชายชายแดน ปีละประมาณ 40,000 ล้านบาท) ด้านภารกิจของทางด้านการท่องเที่ยว ด้วยอำเภอแม่สอดมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม มีวัดวาอารามมากมาย ทั้งยังมีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่ง โดยแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ เทศบาลนครแม่สอด (2558) ได้กำหนดจุดยืนทางยุทธศาสตร์ (Positioning) ตามแนวทางและหลักเกณฑ์การจัดทำและประสานแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2558 - 2560) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการกำหนดตำแหน่งจุดยืนทางยุทธศาสตร์ (Positioning) ของกลุ่ม

จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ประกอบด้วย สุโขทัย ตาก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ และพิษณุโลก ควรเน้นการสนับสนุนให้เกิดความมั่นคง ด้านทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และสร้างมูลค่าเพิ่มการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศาสนา การพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการค้าบริการ การขนส่งและการกระจายสินค้า นอกจากนี้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนครแม่สอดได้ระบุยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ 5 ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลให้มียอดจำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะมากขึ้นทุกปี

สืบเนื่องจากนโยบายกระตุ้นการเจริญเติบโตเทศบาลนครแม่สอดทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้นส่งผลให้ด่านศุลกากรแม่สอดเป็นด่านการค้าสำคัญที่มีมูลค่าการค้าสูงสุดของการค้าไทย - เมียนมาร์ มูลค่าการค้ารวม 41,323.01 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 40.43 ของการค้าชายแดนไทย-เมียนมาร์ ในปี 2561 - 2562 (มกราคม - มิถุนายน) (กรมการค้าต่างประเทศ, 2562) สำหรับการท่องเที่ยวใน นายสิโรตม์ มียศ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุโขทัย ปฏิบัติราชการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตากเปิดเผยว่า “ตลอดทั้งปี 2561 การท่องเที่ยวของจังหวัดตากจะเติบโตประมาณร้อยละ 10 ทั้งในแง่จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ หรือมีจำนวนประมาณ 1 ล้านคน สร้างให้เกิดรายได้ราว 6,000 ล้านบาท ส่วนในปี 2562 คาดว่าจะเติบโตประมาณร้อยละ 10 เช่นกัน จากปัจจัยบวกเรื่อง โครงสร้างคมนาคมส่วนขยายเริ่มแล้วเสร็จ เช่น การขยายถนน การขยายรันเวย์สนามบินแม่สอด ซึ่งทำให้การเดินทางสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น” (ประชาชาติธุรกิจ, 2561) ด้วยการเจริญเติบโตของเมืองและการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หากขาดกลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนจะเปรียบเสมือนพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนอย่างไร้จุดหมาย การกลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนจึงถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ต้องทำงานประสานร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ ดังนั้นเทศบาลนครแม่สอดจึงควรมีการวางแผนกลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอดเพื่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึง เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมองเห็นความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเทศบาลนครแม่สอดเพื่อเป็นเมืองท่องเที่ยวชายแดนซึ่งเป็นพื้นที่ที่เร่งการพัฒนาการท่องเที่ยวตามนโยบายของภาครัฐเพื่อนำผลที่ได้นั้นไปเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้อำเภอแม่สอดยังคงความเจริญสงบ งดงาม มีเสน่ห์ คุ่มค่า และลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นให้น้อยที่สุด และเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนได้ตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของเทศบาลนครแม่สอด
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของเทศบาลนครแม่สอดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน (SWOT analysis)
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอด

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ การทำวิจัยในครั้งนี้ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะพื้นที่ในเขตเทศบาลนครแม่สอด
3. ขอบเขตด้านเวลา ช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงข้อมูลเชิงคุณภาพ ระหว่างวันที่ 14 มิถุนายน ถึง 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2562
4. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอดโดยใช้หลักทฤษฎีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว (จารุจน์ กลิ่นดีป्ली, 2541) และแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561 - 2564 (กรมการท่องเที่ยว, 2561)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร การวิจัยครั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ต้องทำการศึกษา 4 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เป็นนักท่องเที่ยว ประชาชน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่าง (sample) ที่มีลักษณะตัวแทน (representative) ของกลุ่มตัวอย่างในขนาดที่เหมาะสม (adequate size) จำนวน 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ผู้วิจัยเลือกวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของเทศบาลนครแม่สอด โดยมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 5 คน
2. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ผู้วิจัยเลือกเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกผู้ประกอบการธุรกิจด้านต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 3 ปี รวมทั้งสิ้น 5 คน
3. ประชาชนท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างประชาชนโดยการเลือกแบบสุ่ม (random sampling) และการสุ่มแบบบอกต่อ (snowball sampling) เฉพาะที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูงในเทศบาลนครแม่สอด จำนวน 10 คน
4. นักท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงได้ทำการเลือกโดยการเลือกแบบสุ่ม (random sampling) เฉพาะนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเทศบาลนครแม่สอด จำนวน 30 คน

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured Interview) ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือโดยทำการค้นคว้า ศึกษา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพด้านการท่องเที่ยว (จารุจน์ กลิ่นดีป्ली, 2541) และแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561 - 2564 (กรมการท่องเที่ยว, 2561) รวมทั้งสถานการณ์ท่องเที่ยวชายแดนเทศบาลนครแม่สอด หลังจากนั้นทำการสังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดประเด็นข้อคำถาม เรื่อง ทางการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยระยะที่ 1: การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary Research)

การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยเบื้องต้นทางผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. การวิจัยระยะที่ 2: การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละประเด็นที่ศึกษาโดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว จำนวน 50 คน โดยแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย สำหรับแนวคำถามจะประกอบด้วยประเด็นคำถาม 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ สถานการณ์การท่องเที่ยวชายแดนเทศบาลนครแม่สอด ศักยภาพการท่องเที่ยวเทศบาลนครแม่สอด และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนเทศบาลนครแม่สอด

3. การวิจัยระยะที่ 3: การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอด

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เอกสาร ข้อมูลการวิจัยตามผลการวิจัยของระยะที่ 1 และ 2 เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอด โดยมุ่งเน้นเป็นกลยุทธ์ที่ตอบสนองนโยบายภาครัฐ ความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว ที่มีกรอบและทิศทางที่ชัดเจน เป็นระบบ และสร้างประสิทธิภาพในการแข่งขันทางการท่องเที่ยวของเทศบาลนครแม่สอด

4. การวิจัยระยะที่ 4: การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอด

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวไทยและการท่องเที่ยวชายแดนทางโทรศัพท์ จำนวน 5 คน โดยใช้แบบประเมินกลยุทธ์ เพื่อการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอดที่ได้จากการวิจัยขั้นที่ 3 ระหว่างวันที่ 22 สิงหาคม - 30 กันยายน 2562 หลังจากนั้นนำผลมาวิเคราะห์และปรับปรุงเพื่อให้ได้กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเทศบาลนครแม่สอดเพื่อเป็นเมืองท่องเที่ยวชายแดนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าเชิงคุณภาพ (triangulation) ตามประเด็นการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชายแดนของเทศบาลนครแม่สอดเพื่อเชื่อมโยงปัจจัยที่สัมพันธ์กันระหว่างข้อมูลที่ได้รับจากการสำรวจพื้นที่และทฤษฎี หลักการพัฒนาโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (content analysis) การนำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดมาตีความ แยกประเด็นจัดกลุ่ม ในกรอบความเป็นไปได้และความเหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาตามศักยภาพที่รองรับ อันนำไปสู่การวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมด้านอื่น ๆ รองรับการเดินทางท่องเที่ยวชายแดนต่อไปด้วยหลักการ นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์แต่ละบุคคลในภาพรวม เพื่อประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวและนำมาสรุปประเด็นเนื้อหาเพื่อศึกษาวิจัย

2. การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเทศบาลนครแม่สอดเพื่อเป็นเมืองท่องเที่ยวชายแดน ผู้วิจัยมุ่งเน้นด้านการท่องเที่ยวรวมถึงรับมือกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของการพัฒนา การคงอยู่ของอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเอาไว้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (strategy planning) ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร (SWOT analysis) และการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเทศบาลนครแม่สอดเพื่อเป็นเมืองท่องเที่ยวชายแดน

3. การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอด ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (content analysis) เพื่อวิเคราะห์ผลการประเมินดังกล่าว

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชายแดนของเทศบาลนครแม่สอด

การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชายแดนของเทศบาลนครแม่สอดตามแนวคิดของจาร์จัน กลินดีปลี (2541) มีรายละเอียดแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านพื้นที่

เทศบาลนครแม่สอด มีเขตพื้นที่รับผิดชอบ 1.4 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 17,000 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 20 ชุมชนในเขต ในเชิงยุทธศาสตร์เทียบได้กับจุดกึ่งกลางของเส้นทางเศรษฐกิจที่สำคัญในอนาคตโดยไม่เพียงแต่เป็นเมืองชายแดนเชื่อมโยงกับประเทศเมียนมา ในเส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) สามารถเชื่อมโยงไปจังหวัดแถบภาคอีสาน และออกจากมุกดาหาร ผ่านประเทศ สปป.ลาว เข้าสู่เวียดนามทางบกได้สะดวกด้วย ด้วยนโยบายของรัฐบาลเทศบาลแม่สอด จะถูกยกระดับให้เป็นพื้นที่ นำร่องตามศักยภาพที่มีอย่างโดดเด่น และใช้เป็นโมเดลการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมคู่แฝดบริเวณชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านด้านอื่น ๆ ทั้งนี้ มูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่าผ่านพิธีการศุลกากรด่านแม่สอด-เมียวดี มากกว่าปีละ 39,000 ล้านบาทแล้ว รวมทั้งเป็นจุดที่มีมูลค่าการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านสูงสุดในภาคเหนือ (ประมาณร้อยละ 70 ของการค้าชายแดนไทย-พม่า) และเป็นจุดเชื่อมโยงกับกรุงย่างกุ้งของพม่าได้ใกล้ที่สุด อีกทั้งยังเป็นแลนด์บริดจ์เส้นแรกเชื่อมอ่าวไทยและอันดามันเข้าด้วยกัน และเป็นประตูการค้าการลงทุนสู่ภูมิภาคตะวันตก กล่าวได้ว่า เทศบาลนครแม่สอดมีศักยภาพด้านพื้นที่ต่อการเป็นศูนย์กลางเพื่อการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวของประเทศแห่งใหม่ในอนาคต

2. ด้านการจัดการ

เทศบาลนครแม่สอดมีอำนาจการจัดการตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 สำหรับการจัดการดูแลเรื่องการท่องเที่ยวชายแดนนั้น มีสำนักงานศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวชายแดน ไทย-เมียนมา นครแม่สอด เน้นประสานความร่วมมือด้านธุรกิจและส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาเศรษฐกิจ ชายแดน-และเปิดที่ทำการสำนักงานสื่อมวลชนอาเซียน (The Union Media of Asean: UMA) มีหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว

จัดทีมงานเจ้าหน้าที่มาประจำอาคารสำนักงาน เช่น ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตาก-การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานตาก สมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดตาก สมาพันธ์การท่องเที่ยวฯ-สมาพันธ์สื่อมวลชนอาเซียน UMA ทั้งสื่อมวลชนอาเซียน UMA ไทยและเมียนมา ที่จะมีเจ้าหน้าที่มาประจำศูนย์ ซึ่งอาคารสำนักงานการท่องเที่ยวนครแม่สอด มี 4 ชั้น ชั้นที่ 1 เป็นการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลจากองค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามาประจำการ ชั้นที่ 2 และ ชั้น 3 เป็นที่ทำงานของแต่ละองค์การที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมทั้งสื่ออาเซียน UMA ที่จะเข้ามาสนับสนุนข่าวสารด้านการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีทั้งสื่อมวลชนไทย (ตาก) และเมียนมา (เมียวดี ฝาง่าง กรุงย่างกุ้ง และเมืองมะละแหม่ง)

3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวชายแดน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

3.1 การท่องเที่ยวขาออก (outbound tourism) หมายถึง นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางไปท่องเที่ยวยังเมืองเมียวดี ประเทศเมียนมา โดยใช้บริการรถตู้หรือรถสองแถวเช่าเหมาคัน ให้บริการพาทัวร์ ปัจจุบันราคาประมาณ 1,000 - 1,500 บาทต่อคันหรือประมาณ 300-500 บาทต่อคน ใช้เวลาท่องเที่ยวในเมียวดีประมาณ 3 - 4 ชั่วโมง โปรแกรมเส้นทางท่องเที่ยวนั้นเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ดังนี้ สะพานมิตรภาพไทย-เมียนมา วัดเจดีย์ทอง วัดจระเข้ วัดมอญพระยี่น วัดพระเขี้ยวแก้ว ตลาดบุงรงนอง และเมียวดีคอมเพล็กซ์

3.2 การท่องเที่ยวขาเข้า (inbound tourism) หมายถึง นักท่องเที่ยวชาวเมียนมาเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย สำหรับการท่องเที่ยวชายแดนแบบการท่องเที่ยวขาเข้า พบกิจกรรมการท่องเที่ยวหลายรูปแบบมากกว่าการท่องเที่ยวขาออก เช่น การท่องเที่ยวเชิงจับจ่ายใช้สอย การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (ตามรอยพระวอ) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้เวลาท่องเที่ยวในแม่สอดจำนวน 1 วัน ซึ่งใช้บริการรถตู้หรือรถสองแถวเช่าเหมาคันจากฝั่งประเทศเมียนมา ให้บริการพาทัวร์เช่นกัน

4. ด้านการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมภาคประชาชน รัฐบาล และเอกชน อันเป็นการสร้างพลังความร่วมมือในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนแม่สอดไปสู่เป้าหมาย ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลนครแม่สอดขาดการมีส่วนร่วมของทั้ง 3 ส่วนมากนัก ต่างฝ่ายต่างทำงานของตน เช่น การแยกกันทำงานของหน่วยงานภาครัฐ การขาดร่วมมือกันเพื่อการต่อยอดทางธุรกิจระหว่างภาคเอกชน และภาคประชาชนขาดความสนใจในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนอย่างลึกซึ้ง เป็นต้น และประเด็นสำคัญที่สุดในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนแม่สอด คือ การให้องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวจากภาคการศึกษาสู่องค์กรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาระบบการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของเทศบาลนครแม่สอดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน (SWOT analysis)

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร (SWOT analysis) เพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอกของเทศบาลนครแม่สอดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของเทศบาลนครแม่สอดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน

จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
<ol style="list-style-type: none"> ที่ตั้งของเทศบาลนครแม่สอดเหมาะสมในการเชื่อมโยงตามแนว North - South และ East - West Corridor การมีโครงข่ายคมนาคมพื้นฐานที่รองรับการเชื่อมโยงทั้งทางบกและทางอากาศ มีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดน มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และธรรมชาติที่มีความโดดเด่น ชุมชนยังคงมีสืบทอด ประเพณีท้องถิ่น ทำให้เทศบาลนครแม่สอดยังมีวิถี วัฒนธรรมที่ดี ผู้บริหารเทศบาลมีความเข้มแข็งสามารถเชื่อมโยงกับเครือข่ายชุมชนอย่างเหนียวแน่น 	<ol style="list-style-type: none"> ขาดการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว และขาดผู้สืบทอดอาชีพและองค์ความรู้ท้องถิ่น สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย ขาดการบูรณาการการท่องเที่ยวทุกภาคส่วน ทั้งแนวราบและแนวตั้ง โดยเฉพาะการวางนโยบายและกฎหมายการท่องเที่ยวท้องถิ่น ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยว พื้นที่ชายแดนติดต่อไทย - เมียนมา มีช่องทางธรรมชาติเป็นช่องทางลักลอบกระทำผิดกฎหมาย
โอกาส (Opportunity)	อุปสรรค (Threat)
<ol style="list-style-type: none"> นโยบายของรัฐส่งผลต่อการเติบโตของการพัฒนาการท่องเที่ยวของเทศบาลนครแม่สอด เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงตามแนวตะวันออก-ตก (East - West Corridor) การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงในอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong: GMS) อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มสูงขึ้นเป็นโอกาสของผู้ประกอบการในการลงทุน การค้า การบริการและการท่องเที่ยว การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก่อให้เกิดความเข้มแข็งของการบริหารเทศบาลนครแม่สอด 	<ol style="list-style-type: none"> ข้อกฎหมายการท่องเที่ยวชายแดนยังขาดความชัดเจนและไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงาน อุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่มาตรการทางภาษี (Non-Tariff Barriers: NTBs) และมาตรการที่มีใช่ภาษี (Non - Tariff Measures: NTMs) จากประเทศคู่ค้าของไทยมีมากขึ้น มักไม่ชัดเจน จำนวนแรงงานในพื้นที่ลดลงจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และการอพยพของแรงงานไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ จึงมีความจำเป็นต้องพึ่งพียงแรงงานต่างด้าว การเคลื่อนไหลของกระแสวัฒนธรรมโลกที่รวดเร็วขึ้นในยุคดิจิทัลทำให้อัตลักษณ์และความเป็นตัวตนของแต่ละท้องถิ่นลดลง

ตอนที่ 3 กลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอด

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเทศบาลนครแม่สอด ผลการวิจัย พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเทศบาลนครแม่สอดที่มีความเหมาะสม คือ กลยุทธ์ 2S1E (Source - Society - Economy) มีรายละเอียดกลยุทธ์ย่อย ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว (Source)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว ถือเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ โดยทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสมบูรณ์ สวยงาม และมีเอกลักษณ์เฉพาะย่อมสามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม และสร้างความเจริญเติบโตทางการท่องเที่ยวได้ เทศบาลนครแม่สอดควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวของเทศบาลนครมีสภาพที่ดีขึ้น โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทมนุษย์สร้างขึ้นรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งนี้ต้องเป็นการพัฒนาที่เพื่อให้สอดคล้องทุนสังคม และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ตลอดจนเพิ่มความขีดความสามารถ ทักษะของทุนมนุษย์ในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชายแดน

กลยุทธ์การพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน (Society)

การพัฒนาสังคมเทศบาลนครแม่สอดควรเน้นการพัฒนาทั้งองค์กรและสถาบันสังคมที่ส่งผลให้ทั้งคนสังคมและกฎระเบียบหรือวัฒนธรรมมีความเจริญก้าวหน้า โดยเริ่มด้วยการให้ชุมชนสร้างวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวของเทศบาลนครแม่สอดขึ้น แล้ววางแผนการดำเนินการแก้ไขปัญหาของสังคม ให้บรรลุ เช่น ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นต้น หลังจากนั้นจึงกำหนดกลยุทธ์พัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยใช้กระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมและวิจัยไปด้วยการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนโดยให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้ชาวบ้านได้รู้และเข้าใจการทำงาน และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของผลการพัฒนา รวมถึงการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้มีรากฐานที่มั่นคงของประเทศ และให้ความสำคัญกับการบริหารชุมชนเข้มแข็งสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน โดยทำแผนแม่บทชุมชนแบบมีส่วนร่วม

กลยุทธ์พัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economy)

การสร้างรายได้เปรียบทางการค้าและรายได้เปรียบซึ่งเกิดขึ้นจากการบูรณาการทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยว (source) และทุนสังคมจากการพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน (society) โดยการใช้ศักยภาพทางเงินทุน ทรัพยากรมนุษย์ และเทคโนโลยีผ่านกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์จะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการพัฒนาสินค้าและบริการของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เทศบาลนครแม่สอดควรเน้นการสร้างสรรค การสร้างความชำนาญ และพัฒนาขีดความสามารถที่มีศักยภาพในการสร้างงานและความมั่นคงโดยการผลิตและใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวชายแดนอย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผล

ภาพรวมศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของเทศบาลนครแม่สอด เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดดเด่นในด้านพื้นที่มากที่สุด โดยมีการจัดการเทศบาลนครและการท่องเที่ยวชายแดนอย่างเป็นรูปธรรม สำหรับกิจกรรมและกระบวนการมีทั้งการท่องเที่ยวขาเข้าและขาออก แต่ยังคงขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน รัฐบาล และเอกชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน สอดคล้องกับองค์ บรรจุน (2561) ที่กล่าวว่า “เมืองแม่สอดจึงมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวไม่แพ้เมืองหลักภูมิภาคใดของไทย รวมทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และด้วยที่ตั้งซึ่งตั้งอยู่ชายแดนไทย - เมียนมาที่เป็นประตูการค้าที่สำคัญระหว่างภาคเหนือตอนล่างของไทยกับภาคกลางของเมียนมา” และ “แนวคิดการบริหารจัดการเมืองแม่สอดไม่ได้สวนทางกับแนวทางขับเคลื่อนให้แม่สอดเป็นเมืองแห่งการค้าการลงทุน ทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ที่พยายามส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง” สอดคล้องกับธารทิพย์ ธรรมสอนและสมเกียรติชัยพิบูลย์ (2553) ที่สรุปว่า “แนวคิดที่คิดว่าการเลือกสมาชิกสภาเทศบาลเข้าไปเป็นตัวแทนทำงานให้กับประชาชนนั้นไม่ได้ผิดแต่ผิดที่เมื่อเข้าไปทำงานแทนประชาชนแล้วไปคิดแทนประชาชนทั้งหมด โดยไม่ได้ฟังความคิดเห็นหรือความต้องการที่แท้จริงของประชาชนหรือมองข้ามผ่านความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งอาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า “การมีส่วนร่วมถูกจำกัดตอน” ดังนั้นการที่จะแก้ปัญหานี้ได้อย่างยั่งยืนนั้นการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของสมาชิกในชุมชนเทศบาลเมืองแม่สอดต้องเกิดขึ้นจริงและมีรูปธรรมที่ชัดเจน” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของคมสิทธิ์ เกียนวัฒนา และคณะ (2561) ที่พบว่า “การส่งเสริมบทบาทชุมชนให้มีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว โดยเน้นการสร้างโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การประกอบกิจการร้านค้า ร้านอาหาร การจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) และการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการบริการการท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น การนวดแผนไทย โดยภาครัฐมีส่วนร่วมในการควบคุมมาตรฐานต่าง ๆ”

ด้วยนโยบาย North - South และ East - West Corridor ร่วมกับศักยภาพของพื้นที่ส่งผลให้ศักยภาพของพื้นที่แม่สอดเป็นจุดแข็งที่สำคัญที่สุด โดยมีปัญหาด้านทรัพยากรมนุษย์จากขาดแรงงานที่สืบทอดทักษะและความรู้ประจำถิ่นเป็นจุดอ่อน นอกจากนี้นโยบายส่งเสริมของภาครัฐเป็นโอกาสที่สำคัญ และมีปัญหาข้อกฎหมายการท่องเที่ยวชายแดนเป็นอุปสรรคหลัก สอดคล้องกับคณะกรรมการ นโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (2556) ที่ระบุว่าจังหวัดตากเป็นประตูทางการค้าชายและเป็นจุดเชื่อมโยงบนพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก ตะวันตก (EWEC: East - West Economic Corridor) ที่กำลังได้รับการศึกษาและการพัฒนาเพื่อเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษนำร่องของประเทศไทย (Special Economic Zone: SEZ) และสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิเรก พันเขียว (2559) ที่พบว่า “ปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในพื้นที่จังหวัดตากได้แก่ ขอบเขตพื้นที่ไม่ชัดเจน ข้อกฎหมายไม่สอดคล้องกับแนวทางพัฒนา ขาดการให้ข้อมูลและการสร้างความเข้าใจที่เพียงพอ และการบริหารจัดการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษยังไม่ชัดเจน”

กลยุทธ์การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนแม่สอด (2S1E) แบ่งเป็น 3 กลยุทธ์ย่อยที่สอดคล้องกัน โดยกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว (source) เน้นการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวอันเป็นทุนด้านการท่องเที่ยวชายแดนเทศบาลนครแม่สอด กลยุทธ์การพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน (society) เน้นการพัฒนาแก้ไขปัญหาสังคมตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวชายแดนเทศบาลนครแม่สอด และกลยุทธ์การพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (economy) ที่เน้นกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว (ณัฐฤกษ์กุล เอกรวรรณ์, 2558) ที่สรุปว่า “หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 หลัก ได้แก่ การใช้แบบยั่งยืน การฟื้นฟูสิ่งที่เสื่อมโทรม และการสงวนของหายาก” สอดคล้องกับ แนวคิดของจอห์นและนอร์แมน (John M.C. and Norman T.U., 1977) ที่สรุปว่า “การตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์และการประเมินผลในกิจกรรมการพัฒนาด้วย” สอดคล้องกับแผนพัฒนาภาคเหนือที่สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 - 2565 (กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครแม่สอด, 2562) ที่ระบุไว้ว่า “พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวผ่านการใช้เทคโนโลยีนวัตกรรม ทูทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ชุมชนและผู้ประกอบการ เพื่อต่อยอดเป็นสินค้าและบริการเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างให้เกิดความโดดเด่น แตกต่าง มีเอกลักษณ์สอดคล้องตรงกันกับความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้ง ส่งเสริมให้เกิดการนาคกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ไปใช้ในการพัฒนาสินค้าและบริการตลอดจนการสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ”

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐควรเร่งกำหนดนโยบายและปรับปรุงข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชายแดนแม่สอดโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นให้มีความชัดเจนสอดคล้องต่อการปฏิบัติงาน และควรกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษเป็นองค์กรขับเคลื่อนนโยบายหลัก
2. ภาครัฐควรร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคการศึกษาเร่งแก้ไขปัญหาคาขาดแคลนแรงงานและปัญหาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนแม่สอดและการแย่งงานของแรงงานไทยจากการเคลื่อนย้ายถิ่นของแรงงานต่างด้าว โดยเร่งผลิตกำลังแรงงานที่มีศักยภาพรวมทั้งยกระดับฝีมือผู้อยู่ในตลาดแรงงานให้มีสมรรถนะสูง สนับสนุนการจ้างงานในกลุ่มผู้สูงอายุและสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ที่อยู่นอกกำลังแรงงานให้เข้าสู่ตลาดแรงงาน
3. ภาครัฐควรร่วมมือกับภาคเอกชนในการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชายแดนแม่สอดเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างเร่งด่วน โดยภาครัฐสนับสนุนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการในพื้นที่เน้นปรับเพิ่มบทบาทในการประสานงาน และแสวงหาช่องทางการตลาดต่างประเทศด้วยการแสวงหาผู้ร่วมทุนชาวต่างชาติเพื่อการขยายธุรกิจ อย่างไรก็ตามภาคเอกชนสมาชิกเครือข่ายควรเน้นการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว และต้องสานสัมพันธ์ระหว่างกันให้แน่นแฟ้นทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อเตรียมพร้อมรับการเข้าสู่เวทีการแข่งขันในตลาดสากล

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่ให้การสนับสนุนทุนอุดหนุนสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

- กรมการค้าต่างประเทศ. (2562). สถิติการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของประเทศไทย ปี 2560 - 2562 (มกราคม-มิถุนายน). สืบค้นจาก <https://bit.ly/2DqCmH5>
- กรมการท่องเที่ยว. (2561). แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561 - 2564 ของกรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: วีไอพี ก๊อปปี้ปรี้น.
- กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครแม่สอด. (2562). แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2561-2565. แม่สอด: ตาก.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 - 2564. กรุงเทพฯ: องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.). (2556). เอกสารประกอบการประชุม คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ครั้งที่ 1/2556 เรื่อง การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดและท้องถิ่นรูปแบบพิเศษนครแม่สอด. 18 กันยายน 2556 ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล.
- คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา, กฤติกา สายฉะรัตชัย, และองค์ บรรจุน. (2561). การบูรณาการทุน วัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของน้ำพุร้อนแม่กาษา ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน. *ทีทัศน์วัฒนธรรม*, 17(2), 1-18.
- จารุจน์ กลิ่นดีป्ली. (2541). การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา: อุทยานแห่งชาติไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. (ภาคนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฐกฤษฏี เอกวรรณัง. (2558). เอกสารประกอบการสอนวิชาการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- เทศบาลนครแม่สอด. (2558). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (พ.ศ. 2558 - 2562) เทศบาลนครแม่สอด อ.แม่สอด จ.ตาก. แม่สอด: ตาก.
- ธารทิพย์ ธรรมสอน และสมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2553). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองการค้าชายแดนแม่สอด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. *สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 16(1), 30-43.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2561). เที่ยวชายแดน “แม่สอด-เมียนมา” บูมโกยรายได้ 6พันล้าน. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/tourism/news-210095>
- สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม. (2560). ความร่วมมือด้านการขนส่งอาเซียน. สืบค้นจาก <http://eservice.mot.go.th/motportal/Home/AEC2>

องค์ บรรจุน. (2561). *คั่นเอกลักษณ์แม่สอด จากเมืองผ่านชายแดนการค้าสู่เมืองท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์*. การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 5. ขอนแก่น, 1118 – 1198. 21 กรกฎาคม 2561.

อดิเรก พันเขียว. (2559). ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในพื้นที่จังหวัดตาก. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 5(1), 89-125.

John M.C. and Norman T.U. (1977). *Rural Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation*. New York, U.S.A.: Cornell University.